

Koninklijk
Nederlands
Aardrijkskundig
Genootschap

Jaarverslag 2017

KNAG
g

Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Postadres: Postbus 805, 3500 AV Utrecht

Bezoekadres: Kromme Nieuwegracht 66, ingang Jeruzalemstraat
3512 HL Utrecht

Telefoon: 030-7115 110

E-mail: info@knag.nl

Website: www.geografie.nl

- Inhoud

Woord van de voorzitter	5
1. Organisatie	6
1.1 Het genootschap	6
1.2 Bestuur	7
1.3 Medewerkers bureau, kaarten- en atlasbeheer	7
1.4 Onderscheidingen	8
1.5 In memoriam	8
2. Activiteiten in 2017	9
2.1 Structurele activiteiten	9
2.2 Activiteiten op datum	10
2.3 Activiteiten voor derden	10
2.4 Activiteiten van kringen en afdelingen	11
3. Onderwijsactiviteiten	12
3.1 Structurele activiteiten	12
3.2 Activiteiten op datum	15
4. Publicaties	18
4.1 Geografie	18
4.2 geografie.nl	19
4.3 TESSG	20
4.4 Digitale nieuwsbrieven	20
4.5 Sociale Media	20
Bijlage I - KNAG-leden en abonnees 2014-2018	21
Bijlage II - Afdelingen, commissies en regionale kringen	22
Bijlage III - Regionale examenbesprekingen 2017	23
Bijlage IV - Overzicht redacties	24
Bijlage V - Mediaoverzicht 2017	25
Bijlage VI - Verzonden persberichten 2017	26
Bijlage VII - Inbreng t.b.h. hoorzitting Tweede Kamer	27

- Woord van de voorzitter

Het jaarverslag van 2017 laat een interessante caleidoscoop van de activiteiten van het KNAG zien en dat breng ik met dit voorwoord graag onder uw aandacht. Niet alleen uw aandacht als lid of geïnteresseerde voor de geografie, maar ook de groeiende belangstelling vanuit de overige wetenschappen voor ons vakgebied en de behoefte van onze inwoners voor het sociaal en fysische domein is opmerkelijk.

Het ministerie van BZK, de provincies en de gemeenten zijn in 2017 intensief aan de gang gegaan met het formuleren van hun (verplichte) omgevingsvisies. De ontwikkeling van deze planfiguren zullen in 2018 voortgezet worden en bieden een uitgelezen kans voor een ieder en dus ook voor het KNAG om mee te denken, mee te spreken en vanuit eigen kracht ontwikkelingen in ons leefmilieu te initiëren. Daarnaast is ook de kijkhoek van onze overheden aan het kantelen: van ruimtelijke ordening naar ruimtelijke activering. In dit licht zien we het KNAG een voortrekkersrol op zich nemen.

Het succes van bijvoorbeeld de Geo Future School is onomstotelijk aangetoond evenals de waarde hiervan voor eigentijds onderwijs. Maar de behoefte aan adequaat lesmateriaal, betrokkenheid en doorzettingsvermogen zijn de sleutelwoorden voor de continuïteit van ons toekomstig aardrijkskunde-onderwijs. Leerlingen zijn heel gemakkelijk te enthousiasmeren als ze mogen nadenken over hun eigen (ruimtelijke) toekomst. In 2015 mocht het KNAG in coproductie met Het Jaar van de Ruimte de 'Atlas van de Toekomst' samenstellen. Dat dit naar meer smaakte bleek afgelopen jaar toen 33 scholen zich aanmeldden om met hun leerlingen na te denken over 'De wijk van de toekomst' en hun beeld driedimensionaal te presenteren in een maquette. De integrale werking van ons vakgebied in het onderwijsveld is onderkend in en door curriculum.nu in het afgelopen jaar. We hebben onze belangen met verve behartigd en schrijven nu mee in twee leergebieden waarover u verderop meer kunt lezen.

Alleen een gezonde vereniging kan al deze en al die andere andere taken aanpakken. Met gepaste trots kan ik zeggen dat het KNAG tot de top van de Nederlandse vakverenigingen behoort. Dat kan niet alleen met uw steun en inbreng. Ons kleine en enthousiaste team dat kundig wordt aangestuurd door onze directeur verdient een groot compliment voor hun inzet in het afgelopen jaar! Ook mijn medebestuurders ben ik erkentelijk voor hun bijdragen, kennis en inzicht.

Tot slot. Dat ons ledental nog steeds aan een lichte erosie onderhevig is kan ik niet ontkennen, maar met het toenemen van de grote maatschappelijke opgaven met sociaal-ruimtelijke gevolgen zou het zomaar kunnen gebeuren dat uw buurman of buurvrouw zich geïnteresseerd over uw leestafel buigt om de nieuwste uitgave van Geografie op te pakken. Geef dit exemplaar gerust mee, van ons krijgt u een nieuwe. Ik zou zeggen benut deze kans!

Yves de Boer
Bestuursvoorzitter KNAG.

1. Organisatie

1.1 Het Genootschap

Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) is in 1873 opgericht. In het begin was het hoofddoel het vermeerderen van wetenschappelijke kennis van de wereld en de aarde. Om dat te bereiken zijn door het KNAG tientallen expedities naar onbekende gebieden georganiseerd. De expedities werden ook gehouden met oog op de commerciële kansen van die gebieden.

De authentieke kaarten en originele expeditieuitrustingsstukken van de expedities, die het KNAG aan verschillende Nederlandse musea in bruikleen heeft gegeven, getuigen nog steeds van de onderzoekingstochten. Alle kaartinventarisaties, objecten, verslagen en foto's hebben geresulteerd in indrukwekkend erfgoed van internationale betekenis.

Sinds de noodzaak tot verkenning van onbekende gebieden afnam, concentreert het KNAG zich op de Nederlandse geografen en op de geografie in Nederland. Vandaag de dag is het KNAG een professionele vereniging van geografen, aardrijkskundedocenten en studenten geografie met bijna 2800 leden.

Naast het bevorderen van de geografische wetenschapsbeoefening en het opwekken van belangstelling voor de resultaten ervan, laat het KNAG de kracht zien van geografische kennis en van geograaf als beroep bij politiek, pers en publiek.

Het KNAG richt zich op dienstverlening voor leden en het fungeren als ontmoetingsplatform voor het uitwisselen van ideeën, informatie en ervaringen. Het KNAG vormt het belangrijkste netwerk voor geografen en is de vakvereniging voor het aardrijkskundeonderwijs in Nederland. Het biedt plek voor discussies en activiteiten tussen geografen werkzaam in wetenschap, onderwijs, bestuur, beleid en bedrijfsleven. Het KNAG onderhoudt

contacten met de belanghebbende organisaties bij de geografische wetenschappen en het aardrijkskundeonderwijs.

Het KNAG publiceert twee tijdschriften: Geografie, het tijdschrift in het Nederlands voor geografen die op de hoogte willen blijven van een breed scala van aardrijkskundige onderwerpen en van het onderwijs; en het wetenschappelijke, Engelstalige Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG), een gerenommeerd peer-reviewed tijdschrift. Via de site geografie.nl deelt het KNAG nieuws, opinie en kennis met een breed publiek.

Jaarlijks wordt de KNAG Onderwijsdag georganiseerd. Dit evenement is met meer dan 800 deelnemers de grootste nascholingsbijeenkomst voor het aardrijkskundeonderwijs in Nederland. Ook zijn er elk jaar lezingen, excursies en wedstrijden/prijsvragen en is het KNAG bij tentoonstellingen betrokken. Verder maakt het KNAG zich sterk met tal van projecten om relevante ontwikkelingen in de maatschappij en in de beroepspraktijk te koppelen met het vak aardrijkskunde.

De leden van het KNAG hebben de volgende visie en missie vastgesteld:

- Visie

Leefgebieden van de mens en de natuurlijke omgeving staan onder toenemende druk en de onderlinge samenhang in Nederland, Europa en de wereld wordt steeds belangrijker; wij krijgen steeds meer met elkaar te maken op onze eigen aarde en in onze eigen wereld, nabij en veraf.

- Missie

Fungeren als ontmoetingsplatform voor leden en belanghebbenden voor het uitwisselen van ideeën, kennis en informatie over Aardrijkskunde (AK)/Geografie (Geo). Laten zien van de betekenis ervan aan politiek, pers, publiek opdat mensen rekening houden met elkaar en met de natuurlijke omgeving.

1.2 Bestuur

Yves de Boer	voorzitter
dr. Joos Droogleever Fortuijn	penningmeester (tot 1-9-2017)
dr. Johan Post	penningmeester (per 1-9-2017)
prof. dr. Tine Béneker	
Hermen Borst	
prof. dr. Steven de Jong	
Roeland van Westerop	

1.3 Medewerkers bureau, kaarten- en atlasbeheer

Rob Adriaens	onderwijsspecialist (tot 1-8-2017)
Annelies Beek	onderwijscoördinator (tot 1-8-2017)
Eline van Bommel	administratief medewerker (tot 1-6-2017)
Marcel Broekhuizen	financieel en administratief medewerker
Ferry Devilee	projectmedewerker / redactieassistent TESG
Emma Douven	projectmedewerker GeoWeek
Annelet Harts-Broekhuis	vrijwilliger archief
Michiel van Houtum	projectmedewerker onderwijs (per 1-9-2017)
Gemmeke van Kempen	eindredacteur Geografie
Anne de Klerk	onderwijscoördinator (per 1-9-2017)
Ronald Kranenburg	hoofd- en beeldredacteur Geografie
Anna Nauta	administratief medewerker (per 1-6-2017)
Eelko Postma	directeur-secretaris
Hanneke Russchen	medewerker Geo Future School
Florien Willems	webredacteur geografie.nl

De kaarten- en atlascollectie van het KNAG is ondergebracht bij de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Reinder Storm is conservator van de collectie.

Het KNAG is gevestigd aan de Kromme Nieuwegracht 66 in Utrecht.

1.4 Onderscheidingen

Tijdens de KNAG Onderwijsdag 2017 is de zilveren Vethmedaille uitgereikt aan Joop van der Schee voor zijn geweldige inzet en betekenis voor het aardrijkskundeonderwijs.

Joop zet zich zijn hele leven onvermoeibaar in voor aardrijkskunde en is er altijd voor aardrijkskundedocenten en lerarenopleiders. Daarbij staat Joop ook altijd nog met de voeten in de klei, hij is een meewerkend voorman met academische klasse. Een doener én denker. Als geen ander verbindt Joop mensen en dus ook docenten, lerarenopleiders, wetenschappers. Joop heeft inmiddels een indrukwekkend aantal docenten aardrijkskunde opgeleid en nageschoold. Hij is een bron van inspiratie voor generaties aardrijkskundedocenten.

De Vethmedaille eert personen die een grote bijdrage hebben geleverd aan aardrijkskunde door activiteiten binnen of in relatie tot het KNAG. Er is ook een bronzen medaille. De zilveren Vethmedaille wordt uitgereikt aan mensen met daarnaast ook een uitzonderlijk wetenschappelijk oeuvre.

1.5 In Memoriam: Susanne Steigenga-Kouwe

In mei 2017 overleed op 97-jarige leeftijd mevrouw dr. Suzanne Steigenga-Kouwe. Mevrouw Steigenga-Kouwe was de eerste vrouwelijke voorzitter van het KNAG vanaf het begin van de jaren '70 en vanaf 1975 erelid van de vereniging.

Naast voorzitter van het KNAG was mevrouw Steigenga-Kouwe ook vicevoorzitter van de Nationale Vrouwenraad en van de Nederlandse Gezinsraad. Zij was een actieve vrouw die veel betekende voor de positie van vrouwen in Nederland, naast het geografische onderzoek dat ze verrichtte en later haar werk als Eerste Kamerlid in de jaren '70.

Het KNAG is trots om mevrouw Steigenga-Kouwe als eerste vrouwelijke voorzitter te hebben genoten.

2. Activiteiten in 2017

2.1 Structurele activiteiten

- EUGEO

Het KNAG is lid van EUGEO, het samenwerkingsverband van geografische genootschappen in Europa. Van 4 tot en met 6 september werd in Brussel het EUGEO Congress 2017 georganiseerd door La Société Royale Belge de Géographie (SRBG). Het KNAG verzorgde in opdracht van de SRBG de financiële administratie van het congres.

Oud KNAG-voorzitter Henk Ottens nam tijdens het congres afscheid als voorzitter van EUGEO. Vanaf 2010 heeft Henk zich als voorzitter bijzonder ingespannen voor EUGEO. Er zijn in die tijd verschillende nieuwe landen toegetreden, de organisatie is geprofessionaliseerd en om de twee jaar zijn succesvolle EUGEO-congressen gehouden in Londen (2011), Rome (2013) en Boedapest (2015). Henk is ook een van de voortrekkers geweest van het 'International Charter on Geography Education'. Een eerste concept hiervan werd in 2015 besproken op het EUGEO Congres in Boedapest en in 2016 vastgesteld door de International Geographical Union tijdens het IGU Congress in Beijing.

Het KNAG verzorgde in 2017 de financiële administratie voor de vereniging EUGEO.

- IGU

De International Geographical Union (IGU) is een internationale, niet-gouvernementele, professionele organisatie met als doel de ontwikkeling van het vakgebied van de geografie.

De IGU wordt geleid door een Uitvoerend Comité. Voor de periode 2016-2018 is Emeritus Professor Yukio Himiyama van de Hokkaido University of Education in Japan de voorzitter en Professor Joos Droogleever Fortuijn (UvA) de eerste vicevoorzitter.

De meeste IGU-activiteiten worden voorbereid en uitgevoerd door de ruim dertig commissies en een aantal taakgroepen. Traditioneel zijn Nederlandse geografen daarbinnen, relatief gezien, actief. Op dit moment is prof. Thomas Krafft, (Maastricht University) co-voorzitter van de Commissie Health and Environment en dr. Virginie Mamadouh (UvA) co-voorzitter van de Commissie Political Geography.

De nationale vertegenwoordigingen bij de IGU zijn de nationale comités. Het Nederlandse IGU Comité (IGU-Nederland) wordt thans geleid door dr. Niels Beerepoot (UvA). Het KNAG ondersteunt de activiteiten van IGU-Nederland.

- FEGOO

Stichting Fonds voor Europees Geografisch Onderzoek en Onderwijs (FEGOO) ondersteunt de wetenschappelijke beoefening van de geografie van Europa. Bijvoorbeeld comparatief onderzoek van steden/regio's binnen Europa, thema's gerelateerd aan de Europese instellingen (EU, Raad van Europa e.d.) en thema's over de relatie van Europa met de rest van de wereld.

FEGOO doet van tijd tot tijd een oproep voor aanvragen voor een beurs of subsidie voor wetenschappelijke onderzoeks- en onderwijsactiviteiten op het gebied van de geografie en/of planologie van Europa. Het werk van de stichting vindt plaats onder auspiciën van het KNAG.

In 2017 zijn er voor deelname aan het EUGEO Congres 2017 in Brussel vijf beurzen ter beschikking gesteld, waarvan er een is aangevraagd en toegekend. Hierdoor kon een jonge onderzoeker het congres bezoeken en een presentatie te geven van resultaten van geografisch onderzoek aangaande Europa.

2.2 Activiteiten op datum

- 11 mei
KNAG-lezing
en Algemene Ledenvergadering

De historische binnenstad staat onder druk. Steeds meer bezoekers, toeristen en dagjesmensen bevolken de nauwe straten en pleinen. Verschillende talen en dialecten overstemmen elkaar. Ratelende rolkoffers, uitpuilende vuilnisbakken, plots pauzerende selfiestickgebruikers en luidruchtige vrijgezellenfeesten bepalen het straatbeeld. De bakker en groentewinkel maken plaats voor koffiebars en ijswinkeltjes. De stad wordt drukker, duurder, lawaaiiger en verliest haar authenticiteit. Welkom in Venetië. Of Amsterdam.

Toeristen in Amsterdam. Foto: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (CC).

Tijdens de KNAG-lezing op donderdag 11 mei ging dr. Egbert van der Zee in op deze problematiek, en werd dit nieuwe massatoerisme met een geografische bril bekeken. Ongeveer 50 belangstellenden woonden de lezing bij.

Voorafgaand aan de KNAG-lezing was de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) van het KNAG. Leden van het KNAG konden hier met het bestuur in gesprek over het beleid van de vereniging.

- 30 september
KNAG-excursie
De havens van Rotterdam

Tijdens de KNAG-excursie werd dit jaar een bezoek gebracht aan de havens van Rotterdam. Economisch geograaf Bart Kuipers (Erasmus Universiteit) trad op als excursieleider en deelde zijn kennis van de haven tijdens een rit per touringcar van het centrum van Rotterdam, via de oude havens, de Botlek en de Europoort tot aan de Maasvlakte.

Op de Maasvlakte werd een bezoek gebracht aan Futureland, het bezoekerscentrum van het havenbedrijf, en aan de containerterminal ECT, waar Rob Bagchus vertelde over de toekomst van het containervervoer en de gevolgen voor Nederland. De dag werd afgesloten met een wandeling over de Slikken van Voorne onder leiding van medewerkers van het Zuid-Hollands Landschap. Er waren 45 deelnemers.

Deelnemer aan de KNAG-excursie.

2.3 Activiteiten voor derden

- WLO

Het KNAG heeft in 2017 de leden- en financiële administratie beheerd voor de Werkgemeenschap voor Landschapsonderzoek (WLO).

- GAIA

Gaia is een netwerk voor vrouwen in de aardwetenschappen. Het KNAG beheert het postadres voor het netwerk.

2.4 Activiteiten van kringen en afdelingen

- Kring Amsterdam

7 januari

Wandeling Amsterdam Lichtfestival & Nieuwjaarsborrel.

22 februari

Lezing over Vermaak in Amsterdam door de eeuwen heen, door Cees Schreurs.

22 maart

Lezing over Kosmische Rampen, door Niek de Kort.

12 april

Lezing over Nieuw-Zeeland door Henk Roelofsen.

10 juni

Fietsexcursie door Amsterdam met als thema 'De Tuinen van West' o.l.v. Erik Swierstra.

30 juni t/m 2 juli

Weekendexcursie naar Hondsbossche Zeewering en nieuw duinengebied & Texel o.l.v. Lia Vendel.

24 september

Wandelexcursie in de Watergraafsmeer o.l.v. Karin Ruisch.

18 oktober

Lezing door Henri Hooghiemstra over Landschapsontwikkeling en de menselijke beïnvloeding in Zuid-Amerika.

21 november

Lezing door Pim Beukenkamp over Alexander von Humboldt en zijn ontdekkingsreizen.

13 december

Lezing door Jan Smit over de Meteorietinslag in Yucatan/Mexico.

- Afdeling Historische Geografie

16 september

Excursie naar het noordwesten van Drenthe en Groningen (38 deelnemers).

- Kring Utrecht

28 maart

Lezing Pim Beukenkamp 'In de voetsporen van Alexander von Humboldt' (24 deelnemers).

17 juni

Fiets-/wandelexcursie Hoekse Waard en eiland Tiengemetten (17 deelnemers).

Ontdekkingsreiziger Alexander von Humboldt, onderwerp van lezingen bij de kringen Amsterdam en Utrecht. Portret door Friedrich Georg Weitsch.

- Kring Oost

8 januari

Nieuwjaarswandeling Infocentrum IJssel in Den Nul.

8 maart

Keuzeprogramma Ruimte voor de Rivier:

- Busexcursie Reevediep bij Kampen
- Wandelexcursie Vreugderijkerwaard

Verdieping examenonderwerp:

- Brazilië (havo/vwo)
- China (vmbo)

9 oktober

Studieavond met Bernd Andeweg. Noordik, Almelo.

3. Onderwijsactiviteiten

3.1 Structurele activiteiten

- KNAG-leerstoel

De KNAG-leerstoel voor het aardrijkskunde-onderwijs is bedoeld om de ontwikkeling van het vak aardrijkskunde in het basis- en voortgezet onderwijs te ondersteunen. Belangrijk daarbij is dat er een brug wordt geslagen tussen de wetenschappelijke geografie en aardwetenschappen enerzijds en de aardrijkskunde zoals die op scholen wordt onderwezen anderzijds.

De leerstoel was gestationeerd bij de Faculteit Aard- en Levenswetenschappen van de VU in Amsterdam en omvatte 0,4 fte. Het KNAG heeft de intentie de leerstoel voort te zetten, maar deze is op dit moment nog niet vervuld.

- Belangenbehartiging

In 2017 heeft curriculum.nu (de opvolger van Onderwijs2032) veel aandacht gevraagd en gekregen. Medio april werd het debat hervat over hoe het onderwijs op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs er in de nabije toekomst uit moet zien. De nieuwe Vaste Tweede Kamercommissie voor Onderwijs hield hoorzittingen om zich nader te oriënteren. Ook het KNAG mocht inspreken. Namens het KNAG werd het woord gevoerd door Rob Adriaens.

Enerzijds wees Rob op het belang van vakkennis en de bijdrage van aardrijkskunde aan het verwerven van inzicht in de grote vraagstukken van deze tijd. Anderzijds liet hij zien hoe goede vakkennis de pijlers oplevert voor vakoverstijgende lesprojecten in Geo Future School waarin wordt samengewerkt met bedrijfsleven en kennisinstututen. Ook benadrukte Rob dat digitale geletterdheid al veel aandacht krijgt bij aardrijkskunde.

In het Haagse debat is veel aandacht voor burgerschap. Rob bracht naar voren dat we

moeten denken in termen van wereldburgerschap, omdat het lokale niet los te zien is van het mondiale. De schriftelijk inbreng van het KNAG t.b.v. de hoorzitting is bijgevoegd als bijlage VII.

Demissionair staatssecretaris Dekker zei de Tweede Kamer na de hoorzittingen toe dat 'vakdisciplines niet ter discussie staan' en schreef in zijn brief van 7 juli aan de Kamer dat 'niet langer wordt uitgegaan van kennisdomeinen, de eigenheid en positie van de vakken in het voortgezet onderwijs blijft behouden'.

Dat is echter geen garantie dat alles bij het oude blijft. Het blijft zeer belangrijk dat het KNAG, de secties aardrijkskunde, docenten, geowetenschappers en professionals laten zien dat aardrijkskunde als vak een onmisbare bijdrage levert aan het voorbereiden van jongeren op de samenleving.

Na de gesprekken met en brieven aan de Tweede Kamer, zijn reacties gestuurd aan de Coördinatiegroep van curriculum.nu. Ondanks een kritische houding van het KNAG op de conceptnotitie voor het vervolg van Onderwijs2032 als curriculum.nu, is het KNAG bereid een constructieve bijdrage te leveren.

In de eerste opzet van de leergebieden voor curriculum.nu was aardrijkskunde alleen toegekend aan het leergebied mens & maatschappij. Het KNAG vond dat een onjuiste beslissing, aangezien een aanzienlijk deel van de lesstof bestaat uit fysisch geografische onderwerpen.

Aardrijkskunde gaat over de relatie tussen mens en natuur, het is een brugvak tussen gamma en bèta. Wij hebben een brief geschreven aan staatssecretaris Dekker met het verzoek om aardrijkskunde ook toe te voegen aan het leergebied mens & natuur. Na veel lobbywerk is dit uiteindelijk gelukt.

Alle vakverenigingen zijn in het najaar door curriculum.nu gevraagd om een visiedocument op te stellen op grond waarvan de ontwikkelteams aan de slag gaan. Een commissie van experts (Rob Adriaens, Anton Bakker, Tine Bénéker, Adwin Bosschaart, Anne de Klerk, Eelko Postma, Joop van der Schee en Roeland van Westerop) heeft samen een eerste versie van een visiedocument voor het aardrijkskundeonderwijs opgesteld.

Dit visiedocument is breder gedragen dan alleen door de mensen die hebben meegeschreven. De conceptversie is voorgelegd aan onze leden, aan alle 940 aanwezigen op de KNAG Onderwijsdag 2017 en het stond ter inzage op de website. Alle reacties hierop zijn verwerkt en gebundeld. Het eindresultaat van het visiedocument is in januari 2018 ingediend en zal derhalve worden opgenomen in het jaarverslag 2018.

- Vertegenwoordiging

Diverse medewerkers en vrijwilligers zetten zich in als vertegenwoordiger van het KNAG bij andere organisaties.

- Atlantische Onderwijscommissie:
Frederik Oorschot
- Platform VVVO:
Bart Vermeulen, Annelies Beek, Anne de Klerk
- CvTE-vakcommissie vmbo:
Bram Kluiters en Dorrie Driedonks
- CvTE-vakcommissie havo/vwo: Jos Oostveen
- Vaksectie NLT bij NVON: Eelke Snabilié
- Registersubcommissie ak: Franc Boer

- Geo Future School

Bij de start van het schooljaar 2017-2018 waren er 30 scholen officieel gestart met Geo Future School (GFS), daarvan zijn 29 een Geo Future School in oprichting en was er 1 volwaardige Geo Future School. In 2017 is hard gewerkt om Geo Future School steeds strakker en professioneler te organiseren. Met het groeiende aantal deelnemende scholen en lagere inzetbaarheid van de oorspronkelijke

oprichters, bleek het noodzakelijk om achter de schermen zaken op organisatorisch vlak anders in te gaan richten. In 2017 zijn hiervoor de eerste gesprekken gevoerd.

- Presentaties en nascholing

Hanneke Russchen en Rob Adriaens hebben op de KNAG Onderwijsdag in november een workshop gegeven over Geo Future School aan 70 docenten.

Op 5 april 2017 (bij CSG Het Streek te Ede) en 14 december 2017 (bij het KNAG) vonden Geo Future School nascholingen plaats. Tijdens deze afwisselende nascholingen zijn zowel inhoudelijke workshops gegeven als workshops waarin de praktische kanten van Geo Future School aan bod kwamen.

- De wijk van de toekomst

Een belangrijk onderwerp van GFS in 2017 was de leerlingenwedstrijd 'De wijk van de toekomst'. Het KNAG heeft samen met de Urban Futures Studio, The Cloud Collective en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu de verkorte GFS-module 'De wijk van de toekomst' geschreven.

In oktober 2017 kwam deze module online beschikbaar. In de module denken leerlingen na over de vraag: Hoe ziet Nederland er uit in 2050? Voor de wedstrijd maken leerlingen als eindopdracht een maquette van de wijk van de toekomst. De lesmodule 'De wijk van de toekomst' is voor alle scholen in Nederland beschikbaar. De module is bedoeld voor leerlingen van klas 2 en 3 vmbo, havo en vwo en is gratis te downloaden op: www.geografie.nl/wijkvandetoekomst

In totaal hebben 33 scholen zich aangemeld voor de wedstrijd. In februari 2018 moeten alle inzendingen binnen zijn en zal de jury zes finalisten selecteren, die mogen deelnemen aan een masterclass van ontwerpers en wetenschappers in Amsterdam en deze maquettes worden vanaf april 2018 getoond op de expositie 'Places of Hope' in Leeuwarden.

- Glazen Globe

Het KNAG bekroont vanaf 1986 elke twee jaar het beste aardrijkskundige jeugd- of kinderboek met de Glazen Globe. Dit zijn boeken waarin thema's zoals migratie, culturen, arm en rijk, reizen en natuurverschijnselen (aardbevingen of overstromingen) aan de orde komen. Achterliggend doel van de Glazen Globe is om kinderen en/of jongeren te interesseren voor aardrijkskunde. Boeken kunnen daarin een belangrijke rol vervullen, omdat zij veel aspecten van aardrijkskunde op een aansprekende manier onder de aandacht brengen.

De winnaar van de Glazen Globe van 2017 is 'Hoe je een vulkaan kunt blussen' van Alda Berglind Egilsdóttir en illustratrice Wendy Panders. Het juryrapport en de lijst met aanbevolen boeken is terug te vinden op www.geografie.nl/glazenglobe.

- Watereducatie

De lesmethode 'Hoogwater op het Schoolplein' heeft tot doel het overstromingsrisicobewustzijn van leerlingen te vergroten. Deze methode is gemaakt voor 3 havo/vwo. In de lessen leren leerlingen alles over de oorzaken en gevolgen van overstromingen in hun eigen omgeving, en hoe de overheid overstromingsrisico's probeert te verkleinen.

Bijzonder is de regionale insteek. Leerlingen onderzoeken alle aspecten van overstromingen in hun eigen omgeving. Een andere pijler is de applicatie waarbij leerlingen dijkdoorbraken in hun eigen omgeving kunnen simuleren.

'Hoogwater op het Schoolplein' is een samenwerking met bedenker/adviseur Adwin Bosschaart (HvA), de ontwikkelaars van het lesmateriaal Tim Favier en Thomas van Hal (UU) en de ontwikkelaar van de applicatie en website Henk Trimp (Anaximander).

Het lesprogramma 'Hoogwater op het Schoolplein' is in 2017 uitgebreid met twee nieuwe waterschappen. Het lespakket is nu beschikbaar voor:

- Waterschap Hunze en Aa's (nieuw)
- Waterschap Noorderzijlvest (nieuw)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Waterschap Rivierenland
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
- Waterschap Drents Overijsselse Delta
- Waterschap Vallei en Veluwe

- KNAG Werkstukwedstrijd

Eind 2017 is gestart met de tweede editie van de KNAG Werkstukwedstrijd. Leerlingen die een sterk, boeiend werkstuk met geografische focus hebben geschreven, komen in aanmerking. Belangrijke voorwaarde is dat de leerlingen echt onderzoek gedaan hebben, zoals veldwerk of data-onderzoek. Docenten kunnen tot 1 april 2018 werkstukken indienen. Het Bestuur Afdeling Onderwijs van het KNAG vormt de jury. Meer informatie op www.geografie.nl/werkstukwedstrijd.

- Commissie schoolexamenvragen havo/vwo

In 2017 heeft de commissie hard gewerkt aan het updaten van oude vragen en maken van nieuwe vragen. De nieuwe vragen gaan met name over het domein D (Brazilië en Zuid-Amerika) en domein E (leefomgeving). Het project zit nu in de afrondende fase.

De schoolexamenvragen zullen worden gepubliceerd om een usb-stick en zullen verkrijgbaar zijn via het KNAG.

3.2 Activiteiten op datum

- 18 januari
Pabo-dag aardrijkskunde

Op 18 januari is bij Hogeschool Windesheim in Zwolle een dag georganiseerd voor de aardrijkskundedocenten die werken op de verschillende pabo's in Nederland. Diverse onderwerpen kwamen die dag aan de orde: peer reviews, een voorbeeldproduct van onderzoekend & ontwerpend leren, het promotieonderzoek van Marian Blankman en scenariodocenten in hbo en basisonderwijs.

- 20 januari
Uitreiking KNAG Onderwijsprijs

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Museon in Den Haag heeft Clarinus Nauta de KNAG Onderwijsprijs in ontvangst genomen. Als winnaar van de prijs mocht hij zich een jaar lang 'Aardrijkskundeleraar van het Jaar' noemen. De andere genomineerden waren Annika Huizinga (Erasmiaans Gymnasium, Rotterdam), Alice Peters (Twickel College, Hengelo) en Jacqueline van der Westen (Melanchthon Schiebroek, Rotterdam).

Clarinus Nauta is een bevlogen docent aan het CSG Reggesteyn in Nijverdal. Hij krijgt het voor elkaar om leerlingen enthousiast te maken voor het vak aardrijkskunde. Naast het

lesgeven zet Nauta zich ook op hoger niveau in voor het vak aardrijkskunde.

Zo is hij een groot voorstander van samenwerking en uitwisseling in het onderwijs. Hij richtte daarom de KNAG Kring Oost op, die enkele keren per jaar bijeenkomt om kennisuitwisseling tussen verschillende scholen maar ook vakgebieden mogelijk te maken en gezamenlijke projecten op te zetten.

Dat Nauta het als docent zo goed voor elkaar heeft bleek wel uit de uitslag van de stemming: bijna de helft van de stemmen ging naar Clarinus Nauta. De titel Aardrijkskundeleraar van het Jaar is een mooie kroon op het werk van Nauta, die in 2017 met pensioen is gegaan.

- 25 januari / 7 februari
Nascholing Zuid-Amerika I & II
Vanwege het veranderende examenprogramma havo/vwo zijn dit jaar voor de tweede keer nascholingen georganiseerd over Brazilië en Zuid-Amerika. Bij de nascholing gaf Bernd Andeweg een lezing over de complexe geologie van de Andes, vertelde Gery Nijenhuis over migratie in en naar Zuid-Amerika en gaf Jan Karkdijk de workshop 'mysterie over Zuid-Amerika'.

Aardrijkskundeleraar van het Jaar Clarinus Nauta (midden, staand) temidden van leerlingen en collega's.

- 13 maart

Nascholing Veldwerk en GIS

Op 13 maart konden docenten de nascholing 'Veldwerk en GIS' volgen. Deze nascholing ging in op onderzoek in de eigen omgeving met GIS, hoe pak je dat aan? Met de ArcGIS collector app op de smartphone kunnen leerlingen gegevens verzamelen in het veld, die ze vervolgens op school kunnen verwerken tot digitale kaarten. In deze cursus zijn drie van dit soort veldwerken besproken: een onderzoek naar winkelstraten, een leefbaarheids-onderzoekje en een onderzoek naar waterkwaliteit. Daarnaast is ook het opzetten van een virtueel veldwerk met Google Earth aan bod gekomen. De nascholing werd gegeven door Tim Favier.

- 29 maart

Polderen is actueler dan ooit

In samenwerking met Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de Unie van Waterschappen en de HvA, organiseerde het KNAG een nascholingsmiddag in Heerhugowaard. Daar werd besproken welke informatie over waterbeheer en waterveiligheid in Noord-Holland een rol kan en moet spelen in het aardrijkskundeonderwijs en hoe dat het beste kan.

Deelnemers gingen op excursie naar de Hondsbossche Duinen, waar uitgegaan is van het principe 'bouwen met de natuur' en konden daarna kiezen uit een serie workshops over waterproblematiek.

- 15 t/m 19 mei
GeoWeek

Dit jaar vond de elfde editie van de GeoWeek plaats. Doel van de GeoWeek is scholieren van 10 t/m 15 jaar te enthousiasmeren voor toekomstmogelijkheden in de geosector. In totaal zijn 4.700 leerlingen uit groep 7 & 8 basisonderwijs en klas 1 t/m 3 van het voortgezet onderwijs op expeditie geweest met aardrijkskunde. Tijdens de GeoWeek 2017

hebben 56 bedrijven uit de geo-sector gastlessen, bedrijfsbezoeken of veldwerk aangeboden. In deze zogenaamde 'expedities' staat de technische kant van het vakgebied en 'zelf doen' door de leerlingen voorop. Bedrijven en instellingen bedenken zelf wat voor invulling zij aan hun expeditie geven.

Leerlingen op expeditie met Reinder Storm (UvA).

De GeoWeek 2017 werd gefinancierd door verschillende partijen: Het Expertisenetwerk Bodem en Ondergrond (ENBO), het Kadaster, het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de Unie van Waterschappen. De thema's 'bodem', 'water' en 'geo-informatie' stonden dit jaar centraal met als doel invulling te geven aan het vergroten van water(veiligheid)- en bodembewustzijn onder jongeren en hen kennis te laten maken met de nieuwe geo-informatietechnieken. Daarnaast maken zij kennis met de bodem-, water- en geo-informatiesector en worden daardoor geïnformeerd over beroepsmogelijkheden. De thema's 'bodem', 'water' en 'geo-informatie' waren dan ook sterk vertegenwoordigd in de GeoWeek. Ook verschillende expedities rondom 'duurzaamheid' werden aangeboden. Tijdens de GeoWeek zijn 166 expedities uitgevoerd, zeven meer dan in 2016. De verdeling van de soorten expedities over gastlessen, bedrijfsbezoeken en veldwerk is dit jaar vergelijkbaar met vorig jaar, hoewel de verschillen tussen de diverse type gastlessen zijn verkleind.

- Gastlessen in de klas (GeoProf): 31%
- Bedrijfsbezoek (GeoBedrijf): 35%
- Expeditie op locatie (GeoVeldwerk): 34%

- Mei

Examenbesprekingen

Na de centrale examens aardrijkskunde, eerste tijdvak, zijn er op diverse plaatsen in het land regionale bijeenkomsten georganiseerd om de examens te bespreken. (Voor een volledig overzicht, zie bijlage III). In 2017 zijn hogescholen aangeschreven om een regionale bespreking over het vmbo-examens te organiseren. In totaal zijn er 17 havo-besprekingen, 17 vwo-besprekingen en 10 vmbo-besprekingen georganiseerd.

Bij de landelijke besprekingen (havo 19 mei, vmbo 23 mei, vwo 20 mei) waren vertegenwoordigers van de regionale besprekingen aanwezig. De resultaten van die besprekingen zijn gecommuniceerd op de website van het KNAG en naar het College voor Toetsen en Examens gestuurd.

- Juni

Certificaat Beste leerling

Via de pagina www.geografie.nl/examens heeft het KNAG een certificaat 'beste aardrijkskundeleerling van school' ter beschikking gesteld aan leden. Docenten konden dit certificaat personaliseren en aan de leerling overhandigen, bijvoorbeeld tijdens de diploma-uitreiking.

- 7 / 28 november

Nascholing Brazilië I & II

Brazilië is een interessant land, maar wat voor land is Brazilië eigenlijk precies? En hoe zijn de recente ontwikkelingen te verklaren? Op 7 november 2017 zijn drie lezingen gegeven over Brazilië. Martin de Wolf vertelde over de examenstructuur en presenteerde enkele belangrijke informatiebronnen. Kees Koonings ging in op ontwikkelingen en ongelijkheid in Brazilië en de positie van Brazilië in de wereld. Daarna ging Tim Favier in op het onderwerp landschap en klimaat.

Tijdens de tweede nascholingsdag over Brazilië op 28 november kwamen de onderwerpen conflicten rondom land (door Martin de Wolf), vraagstukken in Amazonia (door Fabio de Castro) en deel twee van veranderend Brazilië (Kees Koonings) aan de orde.

- 10 november

KNAG Onderwijsdag

Op 10 november 2017 vond de KNAG Onderwijsdag plaats in CineMec, Ede. Het thema van de dag was 'Rampen'. In totaal was een recordaantal van 940 deelnemers aanwezig. In het plenaire deel van het programma gaven Jan Terlouw, Ilse van Liempt en Bernd Andeweg een lezing. Daarna volgde een afwisselend programma met 36 deelsessies, verdeeld over drie ronden. Tussendoor konden deelnemers op de informatiemarkt de nieuwste boeken en lesmaterialen ontdekken.

Tijdens het plenaire programma werd de zilveren Vethmedaille uitgereikt aan Joop van der Schee voor zijn inzet en betekenis voor het aardrijkskundeonderwijs.

Deelnemers aan de KNAG Onderwijsdag

4. Publicaties

4.1 Geografie

2017 was voor Geografie een moeilijk jaar. Door een ongeluk was de hoofdredacteur aan het begin van het kalenderjaar voor langere tijd uit de roulatie. Onder leiding van de eindredacteur en met behulp van de redactie is dit feit aan de lezers voorbij gegaan.

Als altijd heeft de redactie van Geografie ook dit jaar weer geprobeerd actuele artikelen te publiceren voor een breed lezerspubliek van geografen en docenten aardrijkskunde. De redactionele vulling van het tijdschrift verliep door het wegvallen van de hoofdredacteur minder voorspoedig dan in voorgaande jaren. Gebruikmakend van het netwerk van de redactieleden bleef zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de artikelen op peil.

De vorig jaar gesignaleerde trends in het aanbod van artikelen; meer vanuit de universiteiten onder invloed van het maatschappelijk relevant inzetten van wetenschappelijke kennis, meer studenten die samen met hun begeleiders afstudeeronderzoeken omschrijven tot een artikel en meer geografen die ook na hun pensionering actief blijven met het schrijven van artikelen, zijn ook terug te zien in 2017.

Met de in 2016 vernieuwde website geografie.nl is in 2017 een goede synergie ontstaan. Steeds vaker kunnen aanvullingen op artikelen in het tijdschrift, of nieuws aangaande onderwerpen die in het tijdschrift aan de orde komen, gedeeld worden met de lezers door middel van de website.

Traditioneel domineren sociaal-geografische artikelen in Geografie. Sinds 2007 proberen we een evenwichtiger verdeling van het aantal sociaal- en fysisch-geografische artikelen te realiseren. In 2017 waren wij in staat om dankzij redacteuren en auteurs, een groot aantal fysisch-geografische artikelen te plaatsen.

We hebben het afgelopen jaar gepoogd de actualiteit geografisch te benaderen. Dit resulteerde in artikelen over nepnieuws, de ontwikkelingen in het aardrijkskundeonderwijs, het effect van Airbnb op steden, het Antropoceen en nieuwe economische routes tussen China en Europa.

Virginie Mamadouh en Herman van der Wusten schreven ook in 2017 meerdere afleveringen van de 'Europese kwestie'. Deze reeks bijdragen over de politiek en praktijk van de Europese Unie loopt onder deze naam sinds 2006. Ook Frank van Dam zette zijn reeks 'Fietslandschappen' voort, Manuel Aalbers schreef verder aan de serie 'Brussels lof' en Martin de Jong continueerde de reeks 'Kaartlezen', waarin hij dieper ingaat op de achtergrond van op het oog simpele kaartjes.

In juni 2017 verscheen van de hand van gastredacteuren Paul van Lindert en Christien Klaufus het themanummer Zuid-Amerika dat aansluit bij de nieuwe examenonderwerpen voor havo en vwo. Over het continent viel zoveel te melden dat hiervoor ook een deel van het septembernummer werd gereserveerd.

De volledige samenstelling van de redactie is te vinden in bijlage IV. Alle artikelen zijn te vinden op geografie.nl.

4.2 geografie.nl

Geografie.nl biedt een podium voor nieuws, kennis en opinie uit de wereld van de geografie. De inzet is om een breed publiek te bereiken: de website is gericht op mensen uit het onderwijs, de journalistiek, de politiek, maar ook algemeen geïnteresseerden.

Deze website is inmiddels anderhalf jaar actief als vervanging van de oude website van het KNAG en als aanvulling op het tijdschrift Geografie. Naast de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht is inmiddels ook de Radboud Universiteit Nijmegen aangesloten bij geografie.nl.

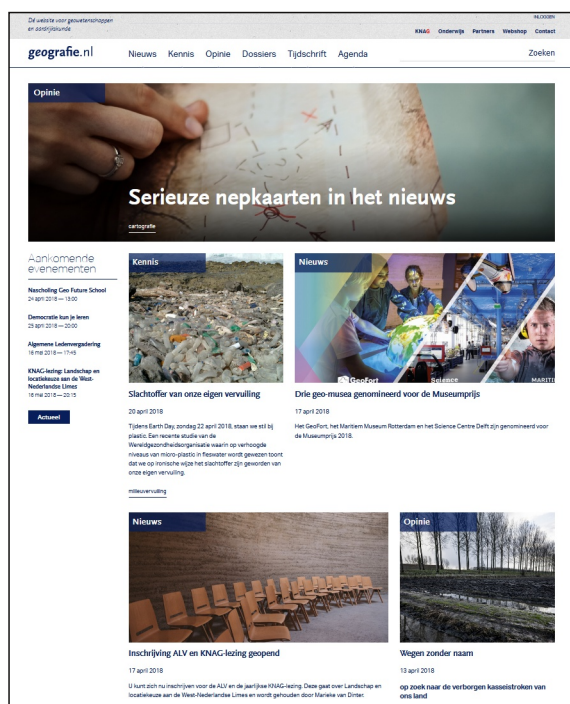
Meer dan 350 artikelen zijn te lezen op geografie.nl en wekelijks komen daar één of meer artikelen bij. We proberen een zo divers mogelijk aanbod van geografische artikelen aan te bieden die zowel actualiteit als achtergrondnieuws brengen. In samenwerking met lokale redacteurs op de UU, UvA en de Radboud Universiteit Nijmegen worden interessante onderwerpen bedacht en daarbij de juiste auteurs gezocht.

Artikelen uit het tijdschrift Geografie worden ook op de site geplaatst, maar zijn in de meeste gevallen alleen door KNAG-leden te lezen, die met een persoonlijke gebruikersnaam en wachtwoord kunnen inloggen op de site. Naast nieuws, kennis- en opiniestukken biedt de nieuwe site ook informatie over het KNAG en haar activiteiten en een agenda.

Sinds eind 2017 is het mogelijk om op geografie.nl te adverteren in artikelvorm, ook kunnen commerciële agenda-items tegen vergoeding online worden gezet.

De website ontving in 2017 meer dan 50.000 unieke bezoekers. Van januari tot april waren dat er net onder de 5.000 per maand, in mei is een piek van 8.000 bezoekers te zien, deze is te verklaren door de examenbesprekingen die toen online kwamen.

De zomervakantiemaanden juli en augustus zijn een stuk rustiger met 2.500 en 3.500 bezoekers. Na de zomer hebben elke maand ruim 7.000 mensen de site bezocht. Er is een stijgende lijn te zien in de bezoekersaantallen, dat houden we graag zo!

De homepage van geografie.nl.

4.3 TESG

Het KNAG publiceert in samenwerking met de Britse uitgeverij Wiley het Engelstalige wetenschappelijke journal Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG). Het tijdschrift publiceert artikelen uit de hele wereld, maar biedt ook een podium aan Nederlandse onderzoekers.

De redactie bestaat uit onderzoekers van Nederlandse en Belgische universiteiten. De redactieleden beoordelen ingezonden manuscripten op kwaliteit en leggen deze voor aan externe reviewers. De samenstelling van de redactie vindt u in bijlage IV.

Om de doorlooptijd voor artikelen te verkorten, is in 2017 een extra issue gepubliceerd, waarmee het aantal issues op zes kwam. Het vijfde issue is alleen online verschenen en niet in druk.

Het eerste nummer van 2017 was een 'pecial Issue met als thema 'Economic perspectives on the European Neighbourhood Policy'. Verder was er in 2017 ruimte voor twee zogeheten dossiers: in nummer 3 een serie artikelen over 'Geographies of Sexualities' en in nummer 4 een serie over 'Small and Medium-Sized Towns in Europe'.

De rubriek Window on the Netherlands, met aandacht voor specifiek Nederlandse onderwerpen is voortgezet. De rubriek Outlook in Europe kende haar laatste aflevering in 2017 en keert niet meer terug.

De 'Impact Factor' is een indicator voor de mate waarin een journal geciteerd wordt door andere tijdschriften. In juni 2017 werd bekend gemaakt dat de Impact Factor van TESG is gestegen van 0,682 naar 1,122.

4.4 Digitale nieuwsbrieven

Het KNAG houdt leden en andere geïnteresseerden maandelijks op de hoogte van nieuws uit de vereniging en de wereld van ht aardrijkskundeonderwijs door middel van de Nieuwsbrief KNAG & Onderwijs. Deze nieuwsbrief heeft 1100 abonnees.

Daarnaast is er sinds dit jaar ook de Nieuwsbrief geografie.nl, waarmee de beste artikelen van geografie.nl onder de aandacht worden gebracht aan de 1200 abonnees.

4.5 Sociale media

Via sociale media blijft het KNAG in contact met haar leden, maar ook met andere geïnteresseerden. Met sociale media wordt aandacht gegenereerd over de activiteiten van het KNAG, de artikelen van geografie.nl en aardrijkskundig nieuws.

Door meerdere accounts te gebruiken, weet het KNAG verschillende interessegroepen te bereiken. Hieronder een overzicht van het aantal volgers per social media-account.

Facebook:

KNAG	1000
geografie	500
Geo Future School	100
GeoWeek	100

Twitter:

@knag	1100
@geografieNL	400
@GeoFutureSchool	200
@Geo_Week	50
@tesg_journal	50

LinkedIn-groepen:

KNAG	1400
GeoWeek	250

Bijlage I - KNAG-leden en abonnees 2014-2018

Contributie Categorie	15-1-2014	15-1-2015	15-1-2016	24-1-2017	15-1-2018
lid zonder tijdschrift	77	75	102	98	94
lid zonder tijdschrift reductie	14	13	14	13	10
lid zonder tijdschrift student	0	0	0	0	0
lid VVFG zonder tijdschrift	33	32	0	0	0
lid VVFG zonder tijdschrift reductie	4	2	0	0	0
lid VVFG zonder tijdschrift student	0	0	0	0	0
totaal aantal leden zonder tijdschrift	128	122	116	111	104
lid met Geografie	1416	1423	1432	1435	1451
lid met Geografie reductie	662	645	664	640	615
lid met Geografie student	474	410	381	405	462
lid VVFG met Geografie	28	30	0	0	0
lid VVFG met Geografie reductie	7	7	0	0	0
lid VVFG met Geografie student	0	0	0	0	0
lid met Geografie en TEGS	98	95	94	86	80
lid met Geografie en TEGS reductie	21	23	22	24	20
lid met Geografie en TEGS student	59	54	50	59	53
totaal aantal leden met abo Geografie	2765	2687	2643	2649	2681
lid met TEGS	8	8	8	6	6
lid met TEGS reductie	0	0	0	0	0
lid met TEGS student	0	0	0	0	0
totaal aantal leden met abo TEGS	186	180	174	175	159
totaal aantal leden KNAG	2901	2817	2767	2766	2791
abo Geografie instelling	159	159	163	158	156
abo Geografie via agent	86	75	68	65	65
abo Geografie particulier	6	5	5	5	4
abo Geografie gratis	27	28	28	28	27
totaal aantal abonnementen Geografie	3043	2954	2907	2905	2933
totaal aantal reductieleden	708	690	700	677	645
totaal aantal studentleden	533	464	431	464	515
waarvan cadeau abonnement RUG/UvA	80	89	38	15	10
<i>NB: UvA is per 2015 gestopt met cadeau-actie</i>					
reden reductie:					
overgang (van student naar normaal tarief)	46	36	59	50	58
pensioen	207	205	203	188	186
docent basisschool	9	9	9	9	8
docent VMBO	370	365	357	344	354
VLA-lid	15	16	15	15	15
baanloos	47	47	46	44	47
promovendus	14	12	11	12	12

Bijlage II - Afdelingen, commissies en regionale kringen

- Bestuur Afdeling Onderwijs
Roeland van Westerop - voorzitter
Anne de Klerk - secretaris
dr. Mathijs Booden
Judith Peeters
John Dieleman
René Grommen
Alieta Hansum
Rianne Tolsma
Kimberley Vonk
Fien de Vries

- Afdeling Historische Geografie
dr. Adri de Kraker
prof. dr. Hans Renes

- Adviescommissie aardrijkskundige namen in Nederland (resortierend onder het KNAG)
prof. dr. Ferjan Ormeling (kartograaf UvA) - voorzitter
Nico Bakker (Kadaster) - secretaris
Gerald van Berkel (onafhankelijk plaatsnamenspecialist)
Jasper Hogerwerf (Kadaster)
Frank van den Hoven (onafhankelijk plaatsnamenspecialist)
prof. dr. Arend Quak (em. hoogleraar Oudgermaans, Universiteit Leiden)
prof. dr. Arjen Versloot (hoogleraar Germaanse Taalkunde, UvA)

- Jury Glazen Globe
Daphne Rijborz (voorzitter)
Wouter van den Berg
Marieke Kleinhuis
Ans Meens

- Kascontrolecommissie 2017
Peter Lucas
Bart Vermeulen

- Kring Amsterdam
Henk Roelofsen - voorzitter/secretaris
Karel Buysrogge - penningmeester
C. Boots
A. de Koningh

- Kring Utrecht
Yvonne Damen - voorzitter
Maarten Kimmel - secretaris
Frida den Hartog-Koet - penningmeester
Maja Niemeyer-Wallis

- Kring Oost
Arjan Hoogendoorn - voorzitter
Bram Dannenberg - secretaris
Ingrid Hutten - penningmeester
Nathan Woud

Bijlage III - Regionale examenbesprekingen 2017

Plaats	School	HAVO	VWO	VMBO
Alkmaar	Petrus Canisius College Het Lyceum Alkmaar	x	x	
Amsterdam	Pieter Nieuwland College	x	x	
Amsterdam	Hogeschool van Amsterdam			x
Breda	OLV Breda en Stedelijk Gymnasium	x	x	
Den Haag	Segbroek college	x	x	
Den Haag	s Gravendeef college			x
Doetinchem	Graafschap College	x	x	
Eindhoven	Van Maerlantlyceum	x	x	
Enschede	Stedelijk Lyceum	x	x	
Goes	Ostrea Lyceum	x	x	
Groningen	Zernike College	x	x	
Haarlem	Stedelijk Gymnasium Haarlem	x	x	
Harderwijk	Christelijk College Nassau Veluwe	x	x	
Leeuwarden	Noordelijke Hogeschool Leeuwarden			x
Monnickendam	Bernard Nieuwentijt College			x
Nijmegen	ROC Nijmegen VAVO	x	x	x
Nijverdal	CSG Reggesteyn of Waerdenborch		x	
Holten	Waerdenborch	x		x
Rotterdam	Libanon Lyceum	x	x	x
Rotterdam	HR Rotterdam			x
Sittard	Trevianum	x	x	
Sneek	RSG Sneek	x	x	
Utrecht	Christelijk Gymnasium	x	x	
Utrecht	Hogeschool Utrecht			x
Zwolle	Windesheim Zwolle			x

Bijlage IV - Overzicht redacties

- Redactie Geografie

Kernredactie

dr. Ronald Kranenburg - hoofd- en beeldredactie

Gemmeke van Kempen - eindredactie

Barend Köbben - kaartredactie

Grote redactie

dr. Manuel Aalbers

dr. Bernd Andeweg

prof. dr. Tine Béneker

Pim Beukenkamp

Jeroen Bosman

dr. Frank van Dam

Henk Donkers

dr. Peter Druijven

dr. Peter Groote

Roosmarijn Haring

prof. dr. Gert-Jan Hospers

dr. Henk van Houtum

Hans de Jong

prof. dr. Steven de Jong

Anne de Klerk

Moniek Löffler

dr. Virginie Mamadouh

dr. Rianne van Melik

Henk Notté

Monique Roso

prof. dr. Joop van der Schee

dr. Bas Spierings

- Redactie Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie

prof. dr. Frank van Oort (editor-in-chief)

dr. Niels Beerepoot (executive editor)

dr. Manuel Aalbers

dr. Martijn Burger

prof. dr. Jouke van Dijk

prof. dr. Huib Ernste

dr. David Evers

dr. Wouter van Gent

dr. Bouke van Gorp

dr. Ilse van Liempt

dr. Rianne van Melik

dr. Martijn Smit (book review editor)

prof. dr. Veronique Schutjens (Window on the Netherlands)

prof. dr. Frank Witlox

Bijlage V - Mediaoverzicht 2017

Een selectie van berichten uit de media over het KNAG en haar activiteiten

- Belangenbehartiging
Onderwijs 2032 kijkt te weinig vooruit
Trouw - 20 april

 - Aardrijkskundeleraar van het jaar
Bevlogen Nijverdaller sleept titel Aardrijkskundeleraar van het jaar in de wacht
Tubantia - 21 januari

 - Glazen Globe
Kinderboek over IJsland wint Glazen Globe
Nationale Onderwijsgids - 9 oktober

 - Geo Future School
'Het is leuk om de wereld te helpen'
De Gelderlander - 6 september

 - GeoWeek
Leerlingen gaan op expeditie tijdens de GeoWeek
RTV Westerwolde - 4 mei
- GeoWeek: lesje aardrijkskunde met je kop in de wind
Dagblad van het Noorden - 19 mei

Bijlage VI - Verzonden persberichten 2017

Kinderboek over IJsland wint Glazen Globe 2017

vrijdag 6 oktober 2017 16:36

Op OBS De Tuimelaar in Hoogvliet is vrijdag 6 oktober de Glazen Globe voor het beste geografische kinderboek uitgereikt aan schrijfster Alda Berglind Egilsdóttir voor haar boek *Hoe je een vulkaan kunt blussen*. Samen met illustratrice Wendy Panders nam de schrijfster de prijs in ontvangst.

Twee leerlingen uit groep 7/8 mogen de Glazen Globe overhandigen aan de IJslandse schrijfster nadat de jury toelicht waarom dit het winnende boek is. 'Het is geen stereotypering van IJsland, maar juist een leerzaam boek vol interessante en spannende feiten,' zegt Daphne Rijborz, juryvoorzitter van de Glazen Globe.

Voor de leerlingen wordt het na het officiële gedeelte pas echt interessant. Er is in de klas nog weinig bekend over IJsland, niemand is er ooit geweest. Daar komt verandering in wanneer twee leerlingen een stuk uit het winnende boek voorlezen. De kinderen leren IJslandse woorden en horen over het spannende vikingenleven van vroeger. Hierna zitten ze vol vragen voor de schrijfster en de illustratrice. Van 'Heeft u ooit zelf een vulkaanuitbarsting gezien?', 'Ligt er altijd sneeuw?' tot 'Hoeveel tekeningen heeft u al gemaakt?'. Als het vragenvuur gedoofd is gaan de leerlingen nog zelf aan de slag: ze leren wat hun 'IJslandse' achternaam is en proberen hun eigen naam in het oude IJslandse schrift te schrijven.

De jury van de Glazen Globe heeft unaniem *Hoe je een vulkaan kunt blussen* verkozen tot beste boek. Zoals de jury zegt: 'Het boek is een spetterende ontdekkingsreis door de krochten van het IJslandse landschap en wonderlijke cultuur. De auteur heeft aan de hoge informatiedichtheid precies genoeg humor, zelfspot en nuchterheid toegevoegd. De winnares – een echte IJslandse - weet een sfeer te scheppen waarbij je de dampende

grond kunt ruiken, het ongedierte kunt voelen, de lokale pot kunt proeven en de op kaarten weergegeven geografie bijna in het echt kunt ervaren. De geografische informatie wordt opgediend met een sausje van relevante folklore en een snuffje mythologie. De illustraties van Wendy Panders zorgen bij alle onderwerpen een duidelijke, zowel inhoudelijke als humoristische, meerwaarde.'

Joop van der Schee ontvangt de zilveren Vethmedaille

vrijdag 10 november 2017 14:45

Op de KNAG Onderwijsdag 2017 is de zilveren Vethmedaille uitgereikt aan Joop van der Schee om zijn geweldige inzet en betekenis voor het aardrijkskundeonderwijs.

Joop zet zich zijn hele leven onvermoeibaar in voor aardrijkskunde, dag en nacht, vaak letterlijk gezien het tijdstip waarop hij nog mailt. Hij is er voor alle aardrijkskundeleraars en de lerarenopleiders altijd. Het is ongelooflijk dat één man zoveel initiatieven kan, zaken voor elkaar krijgt en iedereen en ons allen altijd snel van dienst is. Daarbij staat Joop ook altijd nog met de voeten in de klei, hij is echt een meewerkend voorman met academische klasse. Een doener én denker.

Als geen ander verbindt Joop mensen en dus ook docenten, lerarenopleiders, wetenschappers. Joop heeft inmiddels een indrukwekkend aantal docenten aardrijkskunde opgeleid en nageschoold, wie niet zou je bijna zeggen. Joop is inspiratie voor generaties aardrijkskundeleraars. Daarnaast leidt hij veel onderzoek en begeleidt hij promovendi op het gebied van onderwijsgeografie.

Dit alles niet alleen nationaal, hij behoort tot de toonaangevende onderwijsgeografen in de wereld en heeft met succes de kar getrokken voor het aardrijkskundeonderwijs binnen de International Geographical Union (IGU).

De Vethmedaille eert personen die een grote bijdrage hebben geleverd aan aardrijkskunde door activiteiten binnen of in relatie tot het genootschap KNAG.

KNAG en curriculumherziening

‘Zonder vakkennis kun je geen bruggen bouwen’, deze uitspraak gedaan in de Vaste Kamercommissie voor Onderwijs in de debatten over Onderwijs2032 is het KNAG uit het hart gegrepen. Goed onderwijs begint met een degelijk fundament bestaande uit *vakkennis en vakvaardigheden*. Als de pijlers voldoende sterk zijn, kunnen er bruggen gebouwd worden in de vorm van vakoverstijgend werken.

Aardrijkskunde is een breed vormend vak dat zich op het grensvlak bevindt van de natuurwetenschappen en de sociale wetenschappen. Dat maakt dat het vak eigenlijk niet te vangen is in één van de domeinen zoals die bij Onderwijs2032 zijn genoemd. Aardrijkskunde gaat juist over *de relatie tussen mens en natuur, zowel dichtbij als veraf*.

Ten onrechte wordt aardrijkskunde nog wel eens verward met topografie. Dat is vreemd, want enige topografische kennis bezitten, is alleen maar een voorwaarde om over de wereld waarin wij leven te kunnen praten en denken. Aardrijkskunde biedt veel meer dan topografie. Het leert jongeren *kennis over de wereld en een eigen kijk op de wereld* te ontwikkelen. Via aardrijkskunde krijgen leerlingen een beter beeld van de eigen omgeving en van andere landen. Ze leren over belangrijke thema's als klimaatverandering, water, energie, duurzaamheid, migratie, culturen, leefbaarheid en veiligheid, zowel in de stad als op het platteland en zowel dichtbij als veraf. Bij aardrijkskunde gaat het om grote *samenlevingsvraagstukken* die in elk gebied weer anders uitpakken. Daarnaast gaat het om een manier van denken, namelijk vraagstukken op *verschillende schaalniveaus* leren analyseren, *de samenhang mens-natuur leren zien* en vanuit verschillende invalshoeken leren denken.

Een wereldbeeld opbouwen en leren over grenzen heen kijken is wat jongeren nodig hebben. Bij aardrijkskunde komt *de internationale component* in het onderwijs duidelijk naar voren. Op 13 december 2016 bood het KNAG hierover namens meer dan 1000 docenten een petitie aan bij de Vaste Kamercommissie voor Onderwijs. Zonder aardrijkskunde gaat het niet. Hoe kun je handel drijven met andere landen als je daar geen kennis van hebt? Hoe kun je *als (wereld)burger meedenken* over de inrichting van een duurzame samenleving, lokaal en (inter)nationaal zonder te weten wat waarom waar gebeurt?

Het KNAG is voorstander van een *duidelijkere explicitering en concretisering van de einddoelen* voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ruim aandacht voor geografische kennis en vaardigheden is daarbij onmisbaar. Het belang van aardrijkskunde is te illustreren aan de hand van voorbeelden als:

1. Basisschoolkinderen leren bij aardrijkskunde welke geografische informatie je uit foto- en videobeelden van mens en natuur kunt halen. De kinderen leren hoe je gebieden kunt vergelijken en ze leren de taal die daarvoor nodig is.
2. Als je de vraagstukken die in Noord-Groningen spelen wilt begrijpen, moet je je verdiepen in de ondergrond en in de Nederlandse en internationale energievoorziening.
3. Als je je een mening wilt vormen over complexe geopolitieke vraagstukken zoals in de Oekraïne, de Zuid-Chinese Zee of het Midden-Oosten moet je je eerst verdiepen

in de spreiding van natuurlijke hulpbronnen en bevolkingsgroepen en de betekenis van grenzen.

4. Als je wilt begrijpen hoe overstromingen zoals die onlangs voorkwamen in Peru en Colombia ontstaan en hoe we zulke rampen daar of in Nederland kunnen voorkomen, heb je kennis nodig van het klimaatsysteem en klimaatverandering en ook van watermanagement.
5. Als je wilt begrijpen hoe migratiestromen ontstaan en waarom ze van richting veranderen heb je geografische kennis en vaardigheden nodig. Kennis van gebieden, want elk gebied is anders en kennis van de samenhang tussen globale ontwikkelingen en lokale en regionale situaties.

Meer dan bij veel andere vakken leren leerlingen bij aardrijkskunde digitale vaardigheden. De 'geo-revolutie' toont het belang van digitale kaarten en ruimtelijke data. Dat gaat veel verder dan Google Earth-beelden en routeplanners. Veel organisaties werken met interactieve digitale kaarten. Denk aan de meldkamers van de politie, brandweer en ambulance, waterschappen, energiebedrijven, het Kadaster en Defensie. Jongeren moeten leren werken met geografische data en interactieve kaarten. In het aardrijkskundeonderwijs is www.edugis.nl een mooi voorbeeld van hoe *digitale geletterdheid* in het onderwijs al met succes wordt aangeboden.

Omdat aardrijkskunde gaat over de relatie mens-natuur is aardrijkskunde een brugvak tussen gamma en bèta. Het verdient daarmee extra aandacht in het curriculum. Vanuit een brede en duidelijke basis van geografische kennis en vaardigheden kunnen leerlingen verder vakoverstijgend werken. Het KNAG-initiatief *Geo Future School*, ontstaan voordat Onderwijs2032 werd gestart, is een goed voorbeeld van structureel vakoverstijgend en onderzoekend werken. Op 24 scholen draait het al. Daar leren leerlingen kritisch en creatief na te denken over de grote vraagstukken die ons allemaal aangaan. Denk daarbij aan het voedselvraagstuk, het klimaatvraagstuk, het watermanagementvraagstuk of het energievraagstuk.

Onderwijs2032 noemt het belang van burgerschap. De leerlingen die daarover via het LAKS door het Platform werden bevraagd, noemden dat ze willen begrijpen hoe de wereld in elkaar zit en wat de achtergronden van het nieuws zijn. Het KNAG onderschrijft deze mening, maar vindt wel dat burgerschap *wereldburgerschap* moet zijn. Jongeren zijn niet alleen maar inwoner van Nederland, maar ook Europeaan en wereldburger. Belangrijke samenlevingsvraagstukken rond water, energie, klimaat, transport, handel en duurzaamheid houden niet op bij een landsgrens. Het KNAG pleit voor een brede opzet van wereldburgerschap gedragen vanuit meerdere vakken waaronder aardrijkskunde. Geen apart vak burgerschap dus. Als we willen dat onze jongeren echt wereldburgers worden, zullen we hen moeten leren dat er meer manieren zijn om naar de wereld te kijken dan alleen door een Nederlandse of westerse bril. Dit zal van groot belang zijn om in de toekomst tot begrip en samenwerking te komen met mensen in andere gebieden op aarde en met een andere achtergrond.

Essentieel om tot een resultaat te komen dat kan leiden tot voldoende draagvlak in het werkveld voor toekomstgericht leren, zijn concretere einddoelen, vak-deskundige leraren, aandacht voor Geo-ICT en wereldburgerschap.

Tot slot wil het KNAG er op wijzen dat bij de invulling van de beoogde curriculumherziening niet alleen input van schoolleiders en leerkrachten nodig is, maar ook van vakinhoudelijke experts en vakverenigingen.